

Zaterdag 19/09/1914 - ochtendeditie

Uit Maastricht meldt men ons:

We hebben hier sedert gisteravond weer een vluchtoord, namelijk aan de Parallelweg, tegenover het station. Hedennacht logeerden er ruim 100 vluchtelingen en aan het middagmaal zaten er 125 aan.

De bedrijvigheid aan de aanlegplaats van de boten Maastricht-Luik, aan het Stadspark, neemt met de dag toe. De boten der firma Bonhomme zijn nu geheel als vrachtboten ingericht, terwijl de bootjes l'Hirondelle, die anders dienst deden tussen Visé en Luik, nu als passagiersboten tussen Maastricht en Luik varen. Petroleum en zeep worden in zulke grote massa's gevraagd, dat aan de aanvragen niet voldaan kan worden.

Vele Luikenaars doen op deze manier goede zaken en de winkeliers hier hebben een beste tijd.

Thans heeft ook de firma Schaepkens een vrachtdienst op Luik geopend.

Uit Antwerpen.

Men schrijft ons op 16 september:

Langzaam stoomt de kleine boot de verlaten haven binnen. Een grote schipbrug, voor krijgsoeleinden over de Schelde gelegd, heeft verschillende aanlegplaatsen verschoven. De wereldramp drukt zwaar ook op het verkeer van de grote haven. Hoe is hier alles anders dan in gewone tijden. Men verwacht na de eerste aanblik op de lege loodsen, de eenzame kistenstapels hier en daar, en de verspreide, schijnbaar doelloos rondlopende werklieden, alleen overgebleven van dat trotse, georganiseerde leger van de arbeid, dat Antwerpens

opkomst heeft bevochten, men verwacht dan bij het binnentreden van de stad ook overal de sporen van een ramp te ontdekken. Men stelt zich met angst de aanblik voor van een moedeloze, tot de rand van menselijke uithoudingsvermogen gedreven menigte, waaruit hier en daar de bleke vlammen van de wanhoop en de waanzin zouden opspelen. Het ongelooflijke is nu echter, dat er in de algemene aanblik van Antwerpen in het geheel geen verandering schijnt gekomen te zijn. De menigte beweegt zich in grote drommen over de boulevards, waarover de troepentransporten plaats vinden, als altijd met Vlaamse gemoedelijkheid, en men hoort er met genoeg het meest onvervalste Vlaams klappen met zijn heerlijke, zachte klankwendingen. Geen zenuwachtigheid, geen haast, overal de zelfbeheersing, die uit volmaakte gezondheid voortvloeit. Nergens wanorde, de massa's doorstromen de straten met een zin voor regelmaat, en een besef van orde, dat alles goed loopt. Dit allermerkwaardigste verschijnsel is dan ook zelfs voor optimisten een openbaring geweest.

Men bedenke namelijk wat het zeggen wil: dat hier een reusachtige volksmenigte is opgehoopt zonder, voor het merendeel, enig middel van bestaan. Het gevaar der Zeppelins bedreigt onophoudelijk de stad. Ieder heeft van nabij de ontzettende uitwerking van de in het midden van de nacht tussen de burgers geworpen bommen kunnen zien. De verhalen der dagelijks doortrekkende vluchtelingen hebben het volk geleerd, dat het de Duitsers ernst is met de praktische toepassing der theorie van de krijgskundige, die niet zonder opzet en betekenis juist nu tot gouverneur van de bezette gewesten is benoemd. Verder zijn er in een stad als deze elementen, die van de ongewone omstandigheden zouden profiteren, en een waar schrikbewind uitoefenen. Zelfs zij, die het Antwerpse volk het beste kennen, vreesden na de ongeregelheden op de avond van de vierde augustus het losbreken van hartstochten en ondeugden, een gewoel

en getier van het Apachendom, dat elke grote stad herbergt, daar de wederzijdse controle bij zulke enorme samenhopingen van mensen onmogelijk wordt.

Welnu, niets van dat alles is bewaarheid. Nooit sedert mensenheugenis heeft hier zulk een veiligheid geheerst als nu. Sedert de afkondiging van de staat van beleg is nog geen enkel geval van ongehoorzaamheid aan de verordeningen der militaire overheid gesignaleerd. Wat meer zegt, sindsdien is nog geen enkel proces-verbaal opgemaakt wegens overtreding van welke politiematregel ook. Gisterennacht is de eerste inbraak opgemerkt en naar kort recht bestraft. Een beruchte inbreker is door een gewapende burger in de dakgoot overhoop geschoten.

De burgerij doet namelijk zelf aan de bewaking van de stad krachtdadig mee.

De politie is aangevuld met een groot aantal ingezetenen uit de betere standen, die samen een geïmproviseerde burgerwacht vormen. Haar leden dragen een band om de arm en zijn gewapend met een stok en een revolver. Bovendien heeft in de volksbuurten een groot aantal mannen zich aangemeld, die daar waken over de nakoming der bijzondere verordeningen. Wanneer dus om 8 uur 's avonds alle lichten zijn geblust, worden alle wijken door een klein legertje bevolkt, dat goed uitkijkt en speurt in de stikdonkere nacht, of iemand het waagt, een ongehoorzaamheid te plegen jegens de vaderlijke wil der overheid. Men moet het eens wagen, achter de gordijnen het licht te branden, waarbij men trachten zou, in plaats van te bed te gaan, de lange avond door lectuur te verdrijven. De burens, die door de reten het schijnsel zien, zullen het u duidelijk maken, dat ge u onmiddellijk te schikken hebt.

In de volksbuurten ziet men dus op stoelen in de straat gezeten telkens een vijftal mannen, die geduldig wachten. Deze dienst is vooral ingesteld, teneinde de bevolking tegen het gevaar der Zeppelins te beschermen. In de nacht hangt niet als boven andere grote steden een machtig schijnsel boven de huizen, dat de wolken verlicht, en ver in het rond over de dorpen de lichtadem van het ingesluimerde stadswezen verbreidt. Het duister, vooral vlak tegen de huizen aan, is zo dicht als in een kelder, een eenzame voorbijganger botst tegen u aan. Er zal zich wellicht een nieuw instinct hier bij ons moeten ontwikkelen voor het straatverkeer bij nacht. Over de stad bewegen zich langzaam de zoeklichten, nauwelijks zichtbaar, tot zij een wolkje treffen, waarop zij zoekend en aarzelend even gevestigd blijven. Zij zoeken voornamelijk in de richting van het noordwesten, en wel om een reden, die niet algemeen bij uw lezers bekend zal zijn.

Zoals men weet, heeft tweemaal een Zeppelin in onze stad bommen laten vallen: de eerste maal met veel noodlottiger gevolg dan de tweede keer. De reden was deze: toen de eerste keer op de 26e augustus een bom om ongeveer tien voor één 's nachts op de Falconkazerne uiteenspatte, had men nog niets gehoord. Onmiddellijk echter na de geweldige knal vernam men het voor de bevolking geheel nieuwe geluid der krachtige motoren. Men moet hierover niet gering denken: op duizenden meters afstand ronkte het zo geweldig, dat de lucht van de klank vervuld scheen, en, toen het naderbij kwam, meende ieder in ernst, dat het luchtschip boven zijn eigen huis zweefde. Voordat derhalve de eerste bom uitgeworpen werd, was de Zeppelin met de wind komen afdrijven, en de bemanning had eigen beweegkracht ingezet eerst, toen het eigenlijke doel van de tocht, namelijk de verspreiding van schrik en ontzetting onder de burgerlijke bevolking, stond bereikt te worden. De ballon was dus met de wind, die toen zuidoost was, naar de stad

komen afdrijven; hij was vooraf gevuld waarschijnlijk op het terrein, vlak bij Dilbeek (tussen Brussel en Aalst) gelegen. Hier bevinden zich namelijk de vliegloodsen van het Belgische leger, die later door de Duitsers gebezigd zijn voor hun luchtschepen, die sedertdien voor het grootste deel zijn doorgezonden naar Frankrijk. De Zeppelin was waarschijnlijk eerst in noordelijke richting gestuurd, tot men in verband met de heersende windrichting wist in Antwerpen te zullen komen door zich te laten voortdrijven. Dit doel was ditmaal door de toevallig zo gunstige windrichting zo spoedig en volkomen bereikt. Bij een andere windrichting hadden de motoren over een lange weg moeten zijn aangezet, en door het hels geraas ware een verrassing uitgesloten geweest.

Dit is de volgende maal op de 2^e september geschied, toen de eerste bommen om 3 uur 30 's morgens zijn uitgeworpen. Men hoorde reeds van ver het gedruis; de bezetting was voorbereid en men richtte terstond het vuur op het naderende gevaarte. De Zeppelin, waarschijnlijk direct gevoelig getroffen, moest ijlings vluchten, na zo snel mogelijk alle negen meegebrachte bommen tegelijk, en wel op een weide, waar weinig schade aangericht is, te hebben laten vallen. Nu op het ogenblik de wind noordwest is, zoekt men de horizon bijna uitsluitend in die richting af. Want tegengesteld aan de jager, die het wild tegen de windrichting te naderen zoekt, moeten de Duitse luchtschepen met de wind meekomen. Om nu onhoorbaar te kunnen naderen, zouden zij, om ook vooraf niet te worden gesignaleerd, in een wijde bocht moeten zien te komen bij de Scheldemond, en zich dan laten afdrijven.

Het merkwaardige is, dat niemand hier meer bang is voor de Zeppelins. Men maakt er al grapjes over. Toen ik onlangs met een bekend journalist 's avonds tastend over straat wandelde, werden we aangesproken door een wacht met de vraag of er door een der buitenforten een Zeppelin gesignaleerd was. Op het ontkennend

antwoord zegde de ondervrager met instemming der anderen: “Dat is spijtig, nu zitten we hier voor niets”. In de kelders is men veilig, en zodra men het luchtschip, dat zo luidruchtig zijn aanwezigheid verraad, ziet naderen, heeft men nog altijd tijd, om zich te bergen.

Als een kleine tekenende bijzonderheid meld ik nog, dat de bommen, die de eerste maal uitgeworpen zijn, in Duitsland vervaardigd waren, de volgende maal waren ze in België vervaardigd of althans gevuld: de omtrek was bezaaid met doorgeknipte Belgische nikkelen muntstukjes.

Uit België.

Men schreef ons donderdagochtend uit Vlaanderen: maarschalk von der Goltz, de gouverneur-generaal van België, schijnt te willen beletten dat de bewoners van Brussel de stad verlaten. De vorige week kon dat nog vrij gemakkelijk. Men moest de weg een beetje kennen, wat snuffelen in wegwijzers naar onmogelijke buurtspoorwegen, zich voorbereiden op een wandeling, die soms wel eens 10 km kon bedragen, maar tenslotte ging het toch. Talloze dames kwamen dan ook bij drommen uit Brussel, om hun echtvrienden, met de Brusselse burgerwacht nu al sedert weken in het Vlaamse land gelegerd, te omhelzen. Maar nu is het verkeer bemoeilijkt en daarmee zijn de verbindingen van Brussel met de buitenwereld zeer veel lastiger.

Rijwielen worden meedogenloos in beslag genomen op de weg die van Brussel westwaarts leidt. En de stoomtram Brussel-Ninove, een tot nu toe onbekend ding, dat in de laatste weken van veel groter belang was in ons verkeerswezen, dan ooit een grote internationale spoorlijn geweest is, is dinsdag door uhlanen aangehouden. Alle reizigers werden aan den lijve onderzocht, brieven en dagbladen in

beslag genomen, en daarna kon men het veld ingaan en te voet de hoofdstad zien te bereiken.

En toch krijgen we nog berichten uit Brussel. Uit eigen berichten kon ik u reeds voor vijf dagen mededelen, wat er in het Paleis van Justitie gebeurd was. Een soortgelijk verhaal heeft nu de *Bien Public*, maar er blijkt meer te zijn gebeurd, sedert ik mijn nieuws kreeg. Nadat bekend was geworden, hoe de Duitsers in het gebouw waren opgetreden, zijn de eerste magistraten bijeengekomen en hebben een protest opgesteld, getekend door de voorzitters en procureurs-generaal der gerechtshoven, door de procureur des Konings, door de voorzitters van rechtbank van beroep en rechtbank van koophandel, de deken der orde van advocaten en andere vertegenwoordigers der balie. Dit protest, dat de ernst van het gebeurde vaststelde, verzocht dat men het recht hoog zou houden en het paleis zou doen ontruimen. Een gehoor werd verzocht bij de maarschalk, die afwezig was; de heer von Sandt (het hoofd van het burgerlijk bestuur) ontving de afgevaardigden en verklaarde, dat men in het gerechtsgebouw een militaire duiventil en wapens had gevonden. De magistraten konden hem spoedig bewijzen, dat de duiven niets militairs hadden, maar de onschuldige vogels waren, die overdag bij tientallen over het plein voor het Paleis van Themis plegen rond te fladderen. Het wapenmagazijn bleek een verzameling te zijn van ter griffie gedeponeerde voorwerpen, zoals elk rechtsgebouw die kent. Men vermoedde nu, dat naar aanleiding van dit alles het gebouw spoedig ontruimd zou worden.

Het vervoeren van Franse gevangenen door de hoofdstad, waarover ik reeds met een enkel woord schreef, is op de volgende manier in zijn werk gegaan: 2000 krijgsgevangenen Fransen waren te voet van Maubeuge gekomen en per spoor uit Bergen vervoerd, in treinen, die in de stations Brussel-West en Kuregem werden neergezet. Zodra dit bekend werd, zijn natuurlijk uit die volkrijke buurten honderden

komen toelopen, om de Franse vrienden te zien, hun moed in te spreken en hen van alles te voorzien. De menigte verborg daarbij haar sympathie voor Frankrijk geenszins, maar gelukkig dat de Duitsers er op dat ogenblik geen aanstoot aan hebben genomen. De volgende trein is zonder ophouden doorgezonden.

Ten slotte meldt de Bien Public nog, dat dinsdag in Brussel generaal von Lüttwitz heeft doen aanplakken, dat het verkeer met automobielen en motorrijwielen te Brussel en voorsteden verboden is, behoudens vergunning der Duitse militaire overheid. Voorts zijn orders uitgevaardigd, om te schieten op elke wielrijder in de omstreken de hoofdstad, en zijn alle duiven in de hele stad gedood.

De Métropole meldt, dat een Duits legerkorps, waarvan men het aantal manschappen op zeven- of achtduizend man schat, donderdagochtend uit het zuiden naar Dendermonde is opgerukt met de klaarblijkelijke bedoeling die stad te hernemen. Zij stelden batterijen op op een vrij grote afstand van de stad en bombardeerden die van 5 uur 30 tot 8 uur 30. Belgische troepen trokken daarop de Duitsers tegemoet en dwongen hen te wijken met achterlating van vele doden en gewonden. Men veronderstelt, dat de Duitsers de opdracht hebben het Belgische veldleger zoveel mogelijk naar het zuidwesten te lokken, teneinde het van zijn verbindingslinie af te snijden.

Donderdagmorgen, rond 7 uur, werd boven Antwerpen een Taube ontwaard, die, uit oostelijke richting komende, op een zeer grote hoogte vloog, om in zuidwestelijke richting te verdwijnen.

Zodra het Duitse vliegtuig door de op de uitkijk staande soldaten werd opgemerkt, werd naar de Belgische vliegers geseind. Onmiddellijk werden een paar vliegtuigen buiten gebracht, om jacht te maken op de vijandelijke Taube. Ook werden enige schoten op de

Taube gelost, maar nauwelijks was dit door de Duitser opgemerkt, of deze klom steil de hoogte in, gevolgd door de Belgische vliegers.

De jachtpartij in de lucht is niet geslaagd, zegt het Handelsblad van Antwerpen.

De Belgische militaire vlieger heeft de Taube in de wolken uit het oog verloren.

Naar ons wordt gemeld, is het bericht, als zou de Fabrique Nationale d'Armes de Guerre te Herstal, de bekende fabriek der Browningpistolen, thans voor Duitsland werken, onjuist. De werkzaamheden in de fabriek liggen geheel stil.

Men meldt ons uit Maastricht: gisteren werden alle auto's, die de stad aan de verschillende kanten binnenkwamen en niet van behoorlijke passen voorzien waren, door een militair naar de hoofdwacht gebracht, waar ze passen, het portret der inzittenden, het merk en nummer van de auto moesten vertonen. Hele files, waaronder veel Belgische, staan de hele dag bij de hoofdwacht.

De Daily Telegraph verwacht dat het getal Belgische uitgewekenen naar Engeland in de eerstvolgende weken tot 60 à 80.000 zal stijgen.

Zaterdag 19/09/1914 - avondeditie

Antwerpen, 18 september. Een Duits vliegtuig van het Taube-stelsel is opnieuw boven de stad verschenen en heeft een bom geworpen, waarvan de aard nog niet is vastgesteld. Een groenteboer, die zich op weg naar de markt bevond, werd getroffen en is naar het veldhospitaal vervoerd.

Roosendaal, 19 september. Op het slagveld is herhaaldelijk de minderheid van het Belgische geschut ten opzichte van het Duitse gebleken. Dit is sedert een week veranderd. Er wordt nu zwaarder geschut gebezigd, dat door de Fransen gezonden is. Elk stuk wordt door 12 paarden getrokken. Alles is fonkelnieuw en, na op oefenterreinen beproefd te zijn, doorgezonden.

Roosendaal, 19 september. In de pers is vermeld, dat de militaire gouverneur van de door de Duitsers bezette gewesten met de Belgische regering in onderhandeling getreden was, om een wapenstilstand te sluiten of zelfs de vrede te bespreken. Uit vertrouwenswaardige bron verneem ik, dat de tussenpersoon bij die onderhandelingen staatsminister Woeste geweest is. Toen de regering naar Antwerpen overging, is Woeste de enige staatsminister geweest, die in Brussel is achtergebleven. Woensdag 9 september is hij door maarschalk von der Goltz naar Antwerpen gestuurd, om diens voorstellen over te brengen. Dat hij zich heeft laten vinden om deze rol te spelen, heeft in regeringskringen verbazing gewekt. Sedert het begin van de krijg is Woeste's invloed vernietigd. Zelfs zijn vroegere partijgenoten vergeven hem niet, dat hij zo lang mogelijk loting en plaatsvervangning heeft willen in stand houden, dat hij zich met hand en tand verzet heeft tegen elke uitbreiding van leger en vloot, en dat het te danken is aan anderen, dat de krijgsramp hier en daar niet erger is geworden.

Toen hij met de voorstellen aankwam, welke aanneming een trouweloosheid jegens de bondgenoten zou betekend hebben, is hij dan ook ontvangen als een poedel in een kegelspel. Hij is onmiddellijk teruggegaan zonder antwoord mee te krijgen. Of liever, er is een antwoord geweest: de krachtvolle actie van de Belgische troepen oostelijk van de voorgestelde demarcatielijn.

Dit vooral heeft aan Woeste de laatste sympathieën ontnomen.

Roosendaal, 19 september. De taak der Belgische censuur op de dagbladen heeft voor een ruim deel hierin bestaan, dat zij alle uitingen in die bladen heeft verhinderd, waardoor voedsel zou kunnen worden gegeven aan een ontstemming jegens Nederland. Ik verneem van verschillende journalisten, dat zelfs goedbedoelde stukken, raadgevingen inhoudende jegens de Nederlandse bladen betreffende de daarin voorkomende buitenlandse correspondenties, geschrapt zijn, daar zij door de Belgische bevolking zouden kunnen worden misverstaan.

Donderdagmorgen om 6 uur is er te Gent een Belg gefusilleerd, die voor enkele dagen op spionage ten bate van de Duitsers betrappt was. Bij het onderzoek had hij bekend.

Men meldt ons:

Onder de te Koewacht aangekomen vluchtelingen uit Dendermonde bevindt zich een familie, die daar een huis bewoonde, dat hun eigendom was en die onder de welgestelde burgers behoorde. Bij het bombardement van de stad vluchtte de hele familie en toen men op een veilige plaats naging wat ieder mee had genomen, bleken dat allemaal voorwerpen van weinig of geen waarde te zijn, als kousen, dassen enzovoort. De oude moeder van 60 jaar was zoek. Bij een woensdag aan de verwoeste stad gebracht bezoek bleek het huis met ongeveer 1100 van de 1500 in puin te liggen en het enige wat men terugvond waren een paar handdoeken, die buiten hingen, een paar pantoffels en enige appels van de boom in de tuin. Deze mensen zijn thans straatarm.

Uit Vlaanderen.

Men schreef ons donderdagavond uit Vlaanderen:

Het spoorwegverkeer in Vlaanderen is weer veel verbeterd. Vandaag reden de treinen voor het eerst weer tot Lede bij Aalst. Men weet, dat de Belgen bij deze laatste stad belangrijke werken hebben moeten vernielen, zodat de verbinding Gent-Denderleeuw nog geruime tijd verbroken zal blijven.

Nu naar Antwerpen te gaan, is waarschijnlijk geen pretje. Midden op de weg wordt de trein stilgehouden en een streng onderzoek der papieren ondernomen. Deze papieren, uit te geven door de burgemeester of de militaire macht, moeten voorzien zijn van een portret en de reden van de reis naar Antwerpen vermelden. Zonder zulk een vergunning komt niemand de vestingstad binnen; en zonder zeer deugdelijke redenen is ook een vergunning niet te krijgen. Het is zeer goed te begrijpen, dat men met dit alles streng is; deed men anders, dan zouden dagelijks drommen familie en vrienden, burgers of soldaten te Antwerpen gaan bezoeken en daartussen zouden zich dan te gemakkelijk zeer ongewenste elementen kunnen voegen.

Derde rapport van de commissie van onderzoek inzake schending van het volkenrecht in België.

Men schrijft ons uit Vlaanderen:

De dagbladen bevatten het derde rapport, op 10 september uitgebracht door de Commissie van Onderzoek inzake schending van het volkenrecht en van de oorlogswetten en -gebruiken aan de Belgische minister van justitie at interim.

Deze commissie bestaat uit de volgende leden: voorzitter Cooreman, minister van staat, Goblet d'Alviella, minister van staat en ondervoorzitter van de Senaat, Ryckmans, senator, Strauss, wethouder der stad Antwerpen, van Cutsem, oud voorzitter der rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen. Secretarissen zijn: de

Bunswyck, chef van het kabinet van de minister van justitie, en Orts, gezantschapsraad.

Het rapport luidt aldus:

“De twee rapporten, die de commissie de eer had aan Uwe Excellentie aan te bieden, in dato van 28 en 31 augustus, behandelden meer in het bijzonder, het eerste der gebeurtenissen te Aarschot en omstreken voorgevallen, het tweede de verwoesting van een deel der stad Leuven door Duitse troepen.

“Ter aanvulling van het rapport van 31 augustus meent de Commissie nog te moeten opmerken, dat het nu bevestigd is, dat in de dagen volgend op de brand van Leuven de huizen, die nog overeind waren blijven staan en waaruit de bewoners verjaagd waren, geplunderd zijn onder de ogen der Duitse officieren. Op 2 september heeft een getuige nog Duitsers vier huizen in brand zien steken.

“Een ander geval dat het onmeedogende karakter der aan de vreedzame bevolking van Leuven aangedane behandeling onderstreept is ook bewezen kunnen worden. Op 28 augustus is een menigte van 6000 tot 8000 personen, mannen, vrouwen en kinderen, van elke leeftijd en stand, onder geleide van een afdeling van het 162^e regiment Duitse infanterie naar de stadsmanege gevoerd, waar de ongelukkigen de nacht hebben moeten doorbrengen. Het lokaal was zo klein voor het groot aantal personen, dat deze zijn moeten blijven staan en zoveel geleden hebben, dat in die tragische nacht verschillende vrouwen krankzinnig zijn geworden en zuigelingen in de armen van de moeders gestorven zijn.

“Een communiqué van de Duitse grote staf, waarvan de tekst ons bekend is uit de Kölnische Zeitung van 29 augustus, beweert dat de “kastijding” aan Leuven toegediend haar rechtvaardiging vond in het

feit dat een bataljon der landweer, dat alleen in de stad was achtergelaten ter bewaring ter verbindingslijnen, zou zijn aangevallen door de burgerbevolking, die meende dat het gros der Duitse troepen voorgoed vertrokken was. Dezelfde krant heeft een verhaal afgedrukt van een zogenaamde getuige van dit geval.

“Een onderzoek heeft uitgewezen, dat deze bewering als onjuist moet worden beschouwd. Het staat namelijk vast, dat de burgerij van Leuven, die trouwens reeds van tevoren door de gemeenteoverheid ontwapend was, door geen enkele vijandelijke daad de Duitsers heeft getart.

“De commissie heeft het onderzoek aangaande het gebeurde te Visé, waarmee zij te Brussel begonnen was, ook weer ter hand genomen. Dit plaatsje was de eerste Belgische stad, welke vernield werd volgens het systeem, dat in latere tijd door de invaller op zoveel andere steden en dorpen werd toegepast. Daarom waren wij er op gesteld, vast te leggen wat er voor waarheid school in de Duitse lezing, die zegde, dat de burgerbevolking van Visé meegewerkt had aan de verdediging der stad of na de inname zou zijn opgestaan.

“Verschillende getuigen, die nu te Antwerpen verblijven, zijn verhoord, met name militairen, behorende tot de afdelingen, die de Duitsers de overtocht van de Maas benoorden Luik betwist hebben, en een geestelijke zuster van Duitse nationaliteit, van de Zusters van Onze-Lieve-Vrouw te Visé.

“Zodoende is vastgesteld kunnen worden, dat er volstrekt geen burgers hebben deelgenomen aan de gevechten op vier augustus te Lixhe en Visé geleverd.

“De verwoesting der stad is trouwens eerst in de nacht van 15 op 16 augustus begonnen; enige geweeerschoten, in de avond van de 15^e

gelost, gaven daartoe het teken. De Duitsers zegden, dat de bewoners op hen hadden geschoten, in het bijzonder uit een huis, waarvan de eigenaar door de commissie verhoord is. De Duitsers vonden in dit huis geen enkel wapen en evenmin in de omliggende huizen, welke nochtans verbrand werden, na vooraf geplunderd te zijn; de mannelijke bewoners dier huizen zijn naar Duitsland gevoerd.

“De getuigen hebben gewezen op de onwaarschijnlijkheid van een oproer, dat zou zijn uitgebroken onder een ongewapende bevolking, staande tegenover een talrijk Duits garnizoen, terwijl sedert 11 dagen de laatste Belgische troepen de streek verlaten hadden. Zij hebben verklaard, dat de eerste schoten gelost zijn door Duitse soldaten te voet, welke dronken waren en op hun eigen officieren mikten. Dit feit zou geen uitzondering vormen; het is immers te Maastricht van algemene bekendheid dat, hetzij door een vergissing, hetzij ten gevolge van oproer, omstreeks dezelfde tijd Duitsers elkaar in de nacht gedood hebben in het cavalerie-kamp te Mesch, dichtbij de grenzen van Hollands-Limburg.

“Het wordt bevestigd dat Visé geheel verbrand is, met uitzondering, naar het schijnt, van een godsdienstig gesticht, dat geëerbiedigd zou zijn: voorts is het zeker dat verschillende burgers, zowel uit de Visé als uit Kanne, gefusilleerd zijn.

“Een groot aantal dorpen, gelegen in de driehoek tussen Vilvoorde, Mechelen en Leuven, dit wil zeggen in een der meest bevolkte en, tot voor enkele dagen, meest welvarende streken van België, zijn geplunderd, geheel of gedeeltelijk verbrand, de bevolking verstrooid, terwijl, volgens het toeval der ontmoeting, inwoners werden gevangen genomen of doorschoten, zonder vonnis, zonder blijkbare reden, met het enkele doel, naar het schijnt, om vrees aan te jagen en een uittocht der bevolking te verwekken.

“Zo is dit met name geschied in de dorpen of gehuchten Zemst, Weerde, Elewijt, Hofstade, Wespelaar, Wilsela, Buken, Epegem, Wakkerzeel, Rotselaar, Werchter, Tildonk, Boortmeerbeek, Houtem, Tremelo. Van dit laatste dorp bestaan alleen kerk en pastorie nog; elders vindt men op de weinige gespaarde huizen opschriften als: Nicht abbrennen, Bitte schonen, Gute Leute, nicht plündern. Toch zijn deze huizen later vernield. In al deze dorpen waren de vrouwen, die niet hadden kunnen vluchten, een prooi voor de brutale lusten der Duitse soldaten.

“De zoëven besproken landstreek ligt onmiddellijk naast die van Aarschot, waarvan in een vorig rapport de verwoesting is beschreven.

“De verwoeste streek strekt zich nu uit ten noordoosten van Brussel, waar de belangrijke dorpen Grimbergen en Wolvertem al vernield zijn, terwijl ten zuidoosten van de hoofdstad, op meer dan vijftientig kilometer van het dichtstbijzijnde oorlogsterrein, de stad Waver, die de buitensporige oorlogsbelasting van 3 miljoen, opgelegd door de staf van de vijand, niet had kunnen opbrengen, 50 van haar huizen door het vuur heeft zien verteren.

“We moeten nog mededelen dat op vier en vijf september vanuit een vliegtuig bommen zijn geworpen op Gent en Eeklo, open en niet verdedigde steden.

“Verder zal het uwe excellentie niet onbekend zijn, dat de stad Mechelen, na op 27 augustus geheel door de Belgische troepen verlaten te zijn, gedurende een paar dagen een beschieting heeft te verduren gehad, die de metropolitaanse Sint Romboutskerk, de trots der oude stad, zwaar beschadigd heeft. Eveneens is het stadje Heist-op-den-Berg zonder genade gebombardeerd, zonder dat deze handeling door enig strategisch belang gerechtvaardigd kan worden.

“Om hun aanvallen te verontschuldigen, voeren de Duitsers aan, dat overal waar zij gefusilleerd, verbrand en geplunderd hebben, dit veroorzaakt werd doordat de bevolking gewapenderhand verzet bood. Dat dit feit zich hier en daar zou hebben kunnen voordoen, is niets anders dan hetgeen in alle oorlogen voor kan komen, en wanneer de Duitsers er zich toe bepaald hadden, de schuldigen aan die aanvallen dood te schieten, zouden wij ons slechts te buigen hebben voor de strenge oorlogswetten. In gelijke gevallen echter zouden deze persoonlijke aanvallen, die bovendien volstrekte uitzonderingen zijn gebleven, noch algemene maatregelen van bestraffing rechtvaardigen, maatregelen die de bevolking onzer steden en dorpen in hun persoon en hun goederen troffen, noch het fusilleren, brandstichten en plunderen, dat zowat op ons gehele grondgebied heeft plaatsgehad, en dan nog wel zonder het karakter te dragen van represailles, maar uitgevoerd werd met oprecht verfijnde wreedheid. Bovendien is geen enkele uitlokking vastgesteld kunnen worden te Visé, Warsage, Leuven, Waver, Dendermonde of nog in andere plaatsen, welke het slachtoffer zijn geworden van een algehele vernieling, in koelen bloede uitgevoerd verscheidene dagen na de bezetting, zonder te vergeten het systematisch verbranden van alleenstaande huizen op de wegen, waar de troepen langs kwamen, en het schieten op de ongelukkige bewoners, die wegvluchtten.

“In hun pers hebben de Duitsers beweerd, dat de Belgische regering wapens had verstrekt aan de bevolking om deze te gebruiken tegen de invallende troepen. Zij voegen daaraan toe, dat de katholieke geestelijkheid een soort heilige oorlog gepredikt en haar gelovigen opgestookt zou hebben, de Duitsers overal te doden. Eindelijk hebben zij volgehouden, om het doden van vrouwen te rechtvaardigen, dat deze even woest waren als de mannen, en zelfs kokende olie uit hun vensters op voorbijtrekkende soldaten uitgoten.

“Al deze beweringen zijn leugens. Wel verre van wapens uit te delen, hebben de overheden, bij het naderen van de vijand, overal de bevolking ontwapend; de burgemeesters hebben overal hun gemeentenaren gewaarschuwd tegen gewelddaden, die wedergeweld zouden uitlokken. De geestelijkheid heeft onophoudelijk de gelovigen tot kalmte aangespoord. Wat de vrouwen betreft, behalve volgens een lezing komende uit verdachte bron in een buitenlands dagblad, zij hadden geen andere bezigheid dan te ontsnappen aan de rampen van een oorlog zonder medelijden.

“De ware drijfveren der gruweldaden, waarvan wij de roerende getuigenissen verzameld hebben, kunnen niets anders zijn dan, enerzijds, de begeerte de bevolking te terroriseren en te ontmoedigen volgens de onmenselijke voorschriften der Duitse militaire schrijvers, en, aan de andere kant, de plunderzucht. Een geweeschot, afgevuurd, men weet niet van waar, noch door wie, noch op wie, door een dronken soldaat of een zenuwachtige schildwacht, is voldoende voorwendsel om een gehele stad te verwoesten. Op de plundering in de huizen volgen oorlogsbelastingen in verhoudingen, waaraan met geen mogelijkheid te voldoen valt, en het nemen van gijzelaars volgens de voorschriften der klassieke struikrovers.

“Men moet er ook rekening mee houden, dat alle tegenweer, uitgaande van de afdelingen van het geregelde leger, heel spoedig, ter wille van de zaak, op rekening van de inwoners wordt gesteld, en dat de invallende troep zich onveranderlijk op de burgerbevolking wil wreken over de tegenslagen of zelfs eenvoudige teleurstellingen, die hij gedurende de veldtocht ondervindt.

“Wij gebruiken gedurende dit onderzoek alleen feiten, gestaafd door deugdelijke getuigenissen. Het moet opgemerkt, dat wij tot heden

toe nog slechts een gering gedeelte der misdaden tegen het recht, de mensheid en de beschaving hebben kunnen aanwijzen; zij zullen een der meest duistere en meest weerzinwekkende bladzijden der hedendaagse geschiedenis uitmaken. Als een internationaal onderzoek, zoals in de Balkan gevoerd is door de Carnegie-commissie, in ons land zou kunnen gehouden worden, dan zijn wij ervan overtuigd, dat zij de juistheid van onze verzekeringen zou vaststellen.”

(Getekend) De voorzitter: Cooreman, de secretarissen: Ch. Ernest de Bunswyck, Orts

Tot zover de getrouwe vertaling van het rapport.